

Miljöredovisning

Miljöredovisningen visar utvecklingen inom ett antal prioriterade miljöområden enligt kommunens miljörelaterade styrdokument.

Redovisningen omfattar Järfälla som geografisk yta och Järfälla kommun som organisation.

Miljöarbete sker dagligen inom alla förvaltningar vid bland annat tillsyn, upphandling, miljödiplomering, planarbete och teknisk förvaltning. Miljöplanen och översiktsplanen är de övergripande styrdokumenterna inom hållbarhet i Järfälla kommun. Mål inom den ekologiska dimensionen av hållbarhet finns förutom i miljöplanen även i ett flertal sektorsvisa styrdokument, exempelvis klimat- och energiplan, avfallsplan, kemikalieplan och klimatanpassningsplan. Miljöplanen förtydligar sambandet till de sexton nationella miljö kvalitetsmålen och de sex regionalt prioriterade miljö kvalitetsmålen, som mynnar ut i de lokala områdena minskad klimatpåverkan, god bebyggd miljö, giftfri vardag, ett rikt växt- och djurliv samt hållbar konsumtion och hög miljömedvetenhet.

Viktiga händelser

Energifrågan har varit högaktuell under året, främst på grund av höga elpriser. Kommunen inklusive Järfällahus har därför prioriterat olika energieffektiviseringsåtgärder; utveckling av bättre digitala styrsystem för kontroll och uppföljning, byte till LED-belysning samt tilläggsisolering av förskolor. Trycket på kommunens energi- och klimatrådgivning har varit ovanligt högt vilket gjort att extra insatser inom rådgivning till företag och villaägare har genomförts.

Järfälla kommuns miljöarbete fortsätter att visa resultat. Enligt tidningen Aktuell Hållbarhets rankning är Järfälla Sveriges fjärde bästa miljökommun och bäst av alla i Stockholmsregionen. Under året rankades Järfälla även som Stockholms bästa friluftskommun. Utmärkelsen utgår från en undersökning kring friluftsliv där man besvarar frågor kring planering, information, samarbete och aktiviteter. Några av de insatser som gjorts i kommunen är exempelvis nytt utegym, utflyktslekparker, cykel- och vandringsleder, naturkarta och informationsinsatser.

I december signerade Järfälla för tredje året i rad Europas första klimatkontrakt och arbetar därmed för att nå målet om en klimatneutral kommun. Det nationella initiativet snabbar på omställningen till klimatneutrala städer genom bland annat smart teknik och hållbar samhällsplanering.

Omvärldsanalys och framtid

På global nivå genomfördes FN:s artskyddsmöte COP15 i Kanada. På mötet togs ett världsomfattande ramavtal fram med 23 åtgärdsområden för att rädda jordens arter och ekosystem. I ett av de viktigaste målen förbinder sig världens länder till att skydda 30 % av planetens yta senast år 2030.

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUF5 2050, pekar ut riktningen för regionen med syfte att säkerställa att rätt saker initieras i närtid för att långsiktiga mål och största regionala nytta ska uppnås. RUF5 2050 är giltig till år 2026.

Även på lokal nivå pågår det övergripande planeringsarbetet genom framtagande av en ny översiktsplan. Översiktsplanen är kommunens samlade strategi för hur Järfällas mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras.

För att nå Järfällas mål om en klimatneutral kommun 2030 är klimatarbetet fortsatt prioriterat. Under 2023 kommer arbetet med att implementera koldioxidbudgeten att intensifieras. Redan 2017 tog kommunen fram sin första koldioxidbudget, som löpande uppdateras utifrån ny statistik, mål och vetenskapliga rön. Koldioxidbudgeten visar att Järfälla behöver minska sina utsläpp med cirka 14 % per år, med start 2023.

Måluppföljning

Uppföljningen av miljötillståndet och miljöarbetet i kommunen görs genom att mäta ett antal gröna nyckeltal samt åtgärder från miljörelaterade styrdokument och handlingsplaner. Uppföljningen är uppdelad inom målområdena i miljöplanen: minskad klimatpåverkan, god bebyggd miljö, giffri vardag, ett rikt växt- och djurliv samt hållbar konsumtion och hög miljömedvetenhet där varje inriktningsmål på området anges.

Ett urval av det mest väsentliga som har skett inom miljöområdet beskrivs nedan. Uppföljning av alla mål och nyckeltal redovisas i Miljöbarometern på jarfalla.se/miljobarometern.

Minskad klimatpåverkan

Inriktningsmål: Järfälla kommun ska bara använda förnybar energi år 2025 och alltid sträva efter att energieffektivisera. Järfälla ska ta sitt ansvar för att bidra till det globala klimatmålet, tvågradersmålet.

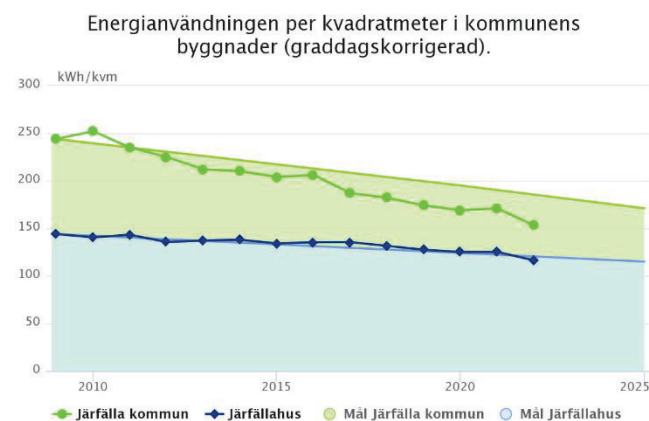


Diagram: Energianvändning per kvadratmeter i kommunens byggnader mellan åren 2009-2022.)

Energianvändningen per kvadratmeter i kommunens byggnader inklusive Järfällahus AB har minskat sedan utgångsåret 2009. 2022 har minskningen varit större än vanligt jämfört med tidigare år. För Järfälla kommun var minskningen drygt 10 % och ligger idag på 153 kWh/kvm, och för Järfällahus drygt 7 % som idag ligger på 116 kWh/kvm. Framför allt årets höga energipriser har snabbat på omställningen. Järfälla kommun har haft en minskningstakt på drygt 37 % sedan 2009.

Klimatanpassning

I juni 2022 antogs den nya klimatanpassningsplanen som gäller för kommunkoncernen, med prioriterade åtgärder för att rusta kommunen för ett förändrat klimat. Under året har bland annat en kommunövergripande värmestresskartering genomförts, som är en av de

prioriterade åtgärderna i planen. Karteringen är ett viktigt underlag för kommunens arbete med att förebygga konsekvenser vid värmeböljor. Den redovisar områden i Järfälla med olika riskklasser för höga temperaturer vid långvarig värmebölja. Utifrån karteringen kan kommunen prioritera arbetet med klimatanpassning av den bebyggda miljön genom åtgärder i områden som har högst riskklass.

I samband med framtagandet av klimatanpassningsplanen genomfördes även en informationskampanj till fastighetsägare i kommunen, med information om hur man skyddar sin fastighet mot exempelvis översvämningar.

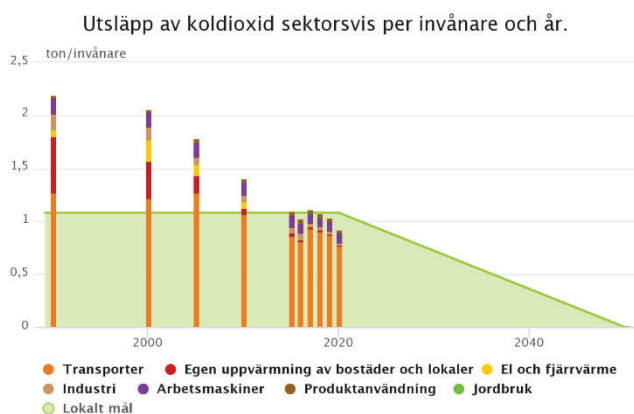


Diagram: Utsläpp av koldioxid sektorsvis per invånare och år från 1990 till 2020.

Sedan 1990 har det totala koldioxidutsläppet per invånare minskat med drygt 52 % och ligger nu på drygt 0,9 ton CO₂ per invånare.

83 % av Järfällas utsläpp kommer från transporter, där personbilar står för den största delen. En viktig del i att minska utsläppen handlar därför om att ställa om från fossildrivna till elektrifierade fordon.

Elektrifiering är ett prioriterat område i Järfälla och därför har en elektrifieringsstrategi tagits fram som antogs av kommunfullmäktige i februari 2022. Järfälla deltar i flera olika samarbeten, nätverk och projekt för att driva på arbetet. Det sker även löpande dialoger med och riktade insatser för fastighetsägare och verksamhetsutövare, till stor del i syfte att skapa utrymme för ett ökat effekt- och energiuttag.

Kollektivtrafik

Användandet av kollektivtrafik har haft en nedåtgående trend under både 2020 och 2021. På två år har det minskat från 0,67 påstigningar per invånare till 0,48. Antalet påstigande en vintervardag var totalt 40 000 under 2021 vilket är en minskning med nästan 26 % sedan 2019 då antalet var 53 800.

Den negativa trenden beror sannolikt delvis på coronapandemin och de rekommendationer och restriktioner i kollektivtrafiken som då utfärdades av Folkhälsomyndigheten. Ett ökat användande av kollektivtrafiken är viktigt för att främja ett hållbart resande och bidra till målet om en klimatneutral kommun.

God bebyggd miljö

Inriktningsmål: Järfälla kommun ska ligga i framkant inom hållbar stadsutveckling och därmed säkra en hållbar utbyggnad i kommunen.

Revidering av översiktsplan

Järfällas översiktsplan är det vägledande dokumentet för hur kommunens mark ska användas och hur naturområden, bebyggelse och verksamheter ska utvecklas. Under 2022 påbörjades revideringen av översiktsplanen, ett stort arbete som beräknas pågå under flera år framåt. En viktig del i den nya översiktsplanen handlar om att integrera klimatfrågan och planera för en hållbar stad även i framtiden.

Markanvisning

För att bidra till en hållbar stadsutveckling och Järfällas mål om klimatneutralitet har markanvisning använts som ett verktyg. I maj 2022 genomfördes en markanvisningstävling för kvarter 10 och 13 i Barkarbystaden, med stort fokus på klimatfrågan. De bidrag som vann möter Järfällas höga ambitioner och faktorer som varit avgörande är NollCO₂-certifierade byggnader, trähuskonstruktion, växthus på taken med odling för de boende och gröna väggar som en del av gestaltningen.

NollCO₂-certifiering

Även vid projektering av kommunens egna fastigheter används NollCO₂-certifieringens kriterier. Det innebär att när en ny fastighet byggs ska utsläppen så långt som möjligt minimeras. Just nu byggs en sopsugsterminal i Barkarby som projekteras enligt NollCO₂. Även Källtorpskolan i Kallhäll har fått klartecken att byggas om enligt NollCO₂, med preliminär certifiering under 2023.

Upprustning av gångfartsområde

I närheten av Källtorpskolan har en annan satsning genomförts för att främja en god bebyggd miljö. Gångfartsområdet vid skolan har rustats upp med nya färger, blommor, träd och möbler att sitta på för att öka attraktiviteten hos fotgängare och cyklister. Sträckan är på gångtrafikanternas villkor och genom den svängande körbanan tvingas fordonstrafiken att köra långsammare.



Bild: Kallhälls nya gångfartsområde.

Vintercyklister

Antal vintercyklister i huvudvägnätet ökade kraftigt 2022 med drygt 30 % från föregående år och var under mätperioden i början av året 45 621 stycken. Sedan 2017 har antalet vintercyklister fördubblats. Denna positiva trend kan bero på flera faktorer. Några av dessa kan vara kommunens långsiktiga satsning på cykelinfrastruktur, sopsaltning, vintercyklingskampanjer och ökad hälsomedvetenhet.

Andelen invånare som är positiva till skötseln av gång- och cykelvägar samt snöröjningen var 81 % respektive 72 % år 2022. Båda siffrorna är cirka 10 % högre genomsnittet i Sverige.

Gifrfri vardag

Inriktningsmål: Järfälla kommun ska fasa ut farliga ämnen och minimera användningen av ämnen som kan skada människor och miljö. Förorenade områden ska saneras successivt. Arbetet ska ske med särskilt fokus på barns miljöer.

Smarta växter i klimatets tjänst

Längs Byleden har vide planterats för att binda föroreningar, vatten och vid avverkning fungera som förnybar energi. Området är förorenat av tidigare handelsträdgårdar. Vid ett ändrat klimat riskerar föroreningarna att läcka ut i närliggande vattendrag. Projektet kallas Smarta Växter I Klimatets Tjänst (SVIKT). Det finansieras av Vinnova och genomförs av Järfälla kommun i samarbete med Clean Nature och Barkarby Science.



Bild: Planterad vide längs Byleden.

Inom projektet har en jämförelse av klimatpåverkan och kostnader för olika metoder att rena mark genomförts. Resultatet påvisade betydligt mindre (98%) klimatpåverkan och lägre kostnader (91%) vid rening med växter jämfört med schaktsanering. Att rena mark med hjälp av växter tar däremot längre tid än att schakta bort massorna direkt.

Projekt om PFAS i dricksvatten

I Järfällas dricksvattentäkt Görväln ligger halterna av högflourerade ämnen (PFAS) på gränsen för riktvärdet. För att undersöka eventuella källor som bidrar med PFAS till Mälaren har Norrvatten tillsammans med kommunerna Järfälla, Ekerö, Stockholm samt Stockholm vatten och avfall fått medel från Länsstyrelsen. Projektet ”Fokus på PFAS i Östra Mälarens vattenskyddsområde” pågår till hösten 2023.

Ett rikt växt- och djurliv

Inriktningsmål: Den biologiska mångfalden ska bevaras, nyttjas och utvecklas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas.

Skyddad natur

I juni 2022 beslutade kommunfullmäktige att inrätta ett nytt biotopskyddsområde vid Ålsta Hage med en total yta om 8 hektar. Beslutet går i linje med kommunens mål om att den sammanlagda arealen skyddad natur ska öka med minst 75 hektar innan 2025. Kommunen har nu 2 112 hektar skyddad naturmark och den reella ökningen av skyddad areal är 59 hektar. På grund av ändrad mätmetod har ytterligare 4 hektar tillkommit 2022.

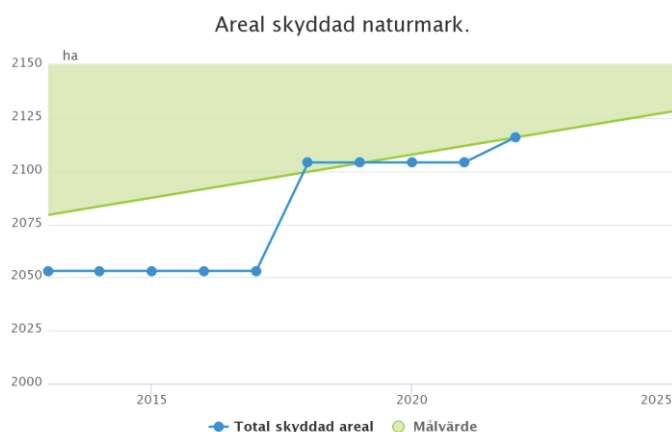


Diagram: Areal skyddad naturmark i kommunen 2013-2022.

Odling i pallkragar

Sedan 2018 har Järfälla kommun gett Järfällabor möjlighet att odla på Stora torget i Barkarbystaden. 2022 breddades satsningen till att även omfatta Jakobsberg, där 33 odlingslådor placerades vid Vasaplatsen. Kommuninvånarna fick möjlighet att boka en odlingslåda och samtliga lådor blev bokade inom ett par timmar.

Naturvård

Järfälla arbetar även aktivt med skötsel av våra natur- och kulturlandskap. Exempelvis arbetar man med viltåkrar, som blivit till stor glädje för såväl människor som djur. En viltåker består av en mängd olika blomblandningar som är bra för pollinatörer och fåglar. Genom att kanta åkermarker med blomsterrensor skapas även skydd, spridningskorridorer för insekter, fåglar och däggdjur samt stora mängder mat till dessa.

I det kommunala lantbruket används även vallfrö med klipptålig klöver för att bekämpa ogräsen istället för att använda växtskyddsmedel.

Hållbar konsumtion och hög miljömedvetenhet

Inriktningsmål: Järfälla kommun ska sprida miljökunskap så att anställda, invånare och organisationer i kommunen kan agera på ett sätt som ger positiva effekter för miljön och därigenom bidra till ett hållbart Järfälla.

Samtliga kommunanställda ska ha en grundläggande miljökunskap och kommunen erbjuder både en digital och fysisk miljöutbildning. Alla förvaltningar och kommunala bolag har godkända miljödiplom enligt Svensk miljöbas kravstandard.

Föreläsningar för allmänheten



Bild: Kemikalieföreläsning i Jakobsbergs bibliotek.

Under året har flera föreläsningar inom miljö genomförts för allmänheten för att öka kunskapen kring miljöfrågor. Under våren hölls en föreläsning om odling som handlade om hur man kan odla egen mat även på en liten yta och hur man odlar för att få mer skörd under längre tid. Under hösten hölls en energiföreläsning med anledning av de höga elpriserna. Vidare fick allmänheten möjlighet att lära sig mer om hur man minskar kemikalier i sin vardag.

Cykeltävling för kommuninvånare

För att locka fler Järfällabor att cykla och därmed främja ett hållbart resande genomfördes en cykeltävling i april 2022. Utmaningen var öppen för samtliga kommuninvånare och gick ut på att hitta 10 olika kontroller utspridda i kommunen. De som cyklade till minst fem kontroller fick en goodiebag. Den som klarade alla tio var med i utlottning av ett presentkort hos en cykelbutik. 250 personer deltog i utmaningen.

Energi- och klimatrådgivning

Under året har det varit ett intensivt arbete med att kommunicera kring energieffektivisering inom energi- och klimatrådgivningen. Höga elpriser har gjort frågan högaktuell. Som ett led i att stötta invånarna i sitt arbete med energieffektivisering har elmätare som man kan mäta förbrukningen på hushållsapparater med, köpts in och finns för utlåning för allmänheten på kommunens bibliotek.

Rådgivningen har även arbetat vidare med nätverk för bostadsrättsföreningar inom klimat och energi som startades upp 2021. Under 2022 har arbetet utvecklats och över 70 föreningar är nu med i nätverket. Flera nätverksträffar genomfördes där deltagarna kunde dela erfarenheter och kunskaper och lära sig mer om klimat- och energifrågor.

Upphandling

Järfälla ställer hållbarhetskrav i samtliga upphandlingar där så är relevant. För att undersöka exponering för farliga ämnen har produkter som finns på kommunens avtal skickats på analys. Under 2022 har analyser genomförts på olika IT-produkter (musmatta och läsplattefodral). I fyra av de fem produkter som har analyserats hittades lösningsmedel eller potentiellt hormonstörande ämnen. Lösningsmedlet var i höga halter men det dunstar snabbt och utgör ingen bestående risk. I övriga produkter var halterna låga.